

Cooling-off period ระยะเวลาไต่ตรองก่อนการหย่าร้างของกฎหมายต่างประเทศ (Cooling-off period in Divorce under foreign laws)*

อรอร กฤษณะทรัพย์**

บทนำ

สถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันพื้นฐานและรากฐานของสังคม เพราะเป็นสถาบันที่เริ่มต้นมาจากการอยู่ร่วมกันของปัจเจกบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม บุคคลใดจะเติบโตขึ้นเป็นเช่นไรนั้นสถาบันครอบครัวล้วนมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นสถาบันที่ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมและปลูกฝังลักษณะนิสัยของบุคคลใดๆ ให้เติบโตขึ้นมาเพื่อใช้ชีวิตในสังคม ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของและความอบอุ่นของครอบครัวจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ช่วยขัดเกลาและถ่ายทอดค่านิยม ปลูกฝังทัศนคติ วิธีประพฤติปฏิบัติตนและการสร้างบุคลิกภาพของบุคคลอื่นนำไปสู่บรรทัดฐานทางสังคมต่อไป

การหย่าร้างของพลเมืองภายในประเทศ ล้วนเป็นปัญหาระดับนานาชาติที่ประเทศทั่วโลกต่างต้องเผชิญ เนื่องจากการแตกแยกของความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของสถาบันพื้นฐานทางสังคม นำไปสู่การสูญเสียความรักและความมั่นคงทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่บุตรของคู่สมรสที่หย่าร้างกัน เพื่อรักษาสถาบันครอบครัวอันเป็นรากฐานของสังคมให้คงอยู่และเกิดความแน่นแฟ้น ภาครัฐจึงใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมเพื่อชะลอการหย่าร้างของพลเมือง เมื่อการสมรสเกิดจากความสมัครใจของคู่รักที่มีเจตจำนงร่วมกันในการที่จะสร้างครอบครัวเป็นของตนเอง นอกจากเรื่องของความต้องการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยแล้วนั้น ความรักก็เป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง เมื่อปัญหาจากการใช้ชีวิตคู่ไม่อาจดำเนินต่อไปได้ กฎหมายจึงอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสานสัมพันธ์สายใยรักแห่งครอบครัวให้กลับมาคงเดิมและคืนความรัก ความสุขให้แก่พลเมืองได้ ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงสามารถแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดมาตรการด้านกรอบเวลา เรียกว่า Cooling off period เพื่อให้คู่สมรสสามารถใช้ระยะเวลาในการไต่ตรองและทบทวนอีกครั้ง เพื่อก่อให้เกิดความแน่ใจต่อการตัดสินใจว่าจะหย่าร้างตามกฎหมายหรือไม่

* บทความประจำเดือนมีนาคม ๒๕๖๘

** บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมายฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สาระสำคัญ

เมื่อพิจารณาตามความหมายทั่วไป “Cooling-off period” หมายถึง ช่วงเวลาคลายความตึงเครียดหรือระยะปลอดพันธะ^๑ แต่ในทางกฎหมาย คำดังกล่าวถูกนำไปใช้กับกฎหมายต่างๆ โดยมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบริบทของการใช้กฎหมาย ซึ่งความหมายตาม Oxford Dictionary กำหนดความหมายไว้ดังนี้^๒

- ก. “Cooling off period หมายถึง ช่วงระยะเวลาในระหว่างที่ทั้งสองฝ่ายซึ่งมีความเห็นไม่ตรงกัน พยายามจะบรรลุข้อตกลงก่อนจะดำเนินการอื่นใด เช่น การนัดหยุดงาน” หรือ
- ข. “Cooling off period หมายถึง ช่วงระยะเวลาหลังจากที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตกลงที่จะตัดสินใจซื้อบางสิ่ง เช่น แผนประกันภัย-โดยในระหว่างนั้นเขาสามารถเปลี่ยนใจได้”

อีกทั้ง Black law Dictionary ได้ให้ตัวอย่างของสถานการณ์ของคำว่า “Cooling off period” ไว้ว่า “ภายในตลาดหุ้นของสหรัฐฯ ช่วงระยะเวลาระหว่างการยื่นหนังสือขี้นฉบับสุดท้ายไปจนถึงการเสนอขายหลักทรัพย์ชุดใหม่ต่อนักลงทุนทั่วไป โดยปกติแล้วมีช่วงเวลาพักการซื้อขาย (Cooling off period) เป็นระยะเวลา ๒๐ วัน”^๓

สำหรับกฎหมายไทย สำนักงานราชบัณฑิตยสภาให้ความหมายของคำว่า “cooling-off period” ว่าเป็นระยะเวลาให้ไตร่ตรอง กล่าวคือ ระยะเวลาที่ให้โอกาสแก่ผู้เอาประกันภัย เช่น ๑-๒ เดือนนับแต่วันที่ออกกรมธรรม์ประกันภัย เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยพิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่าจะเอาประกันภัยต่อไปหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์จะเอาประกันภัยก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยได้รับคืนเบี้ยประกันภัยที่ชำระไปแล้วตามที่ระบุไว้ในเงื่อนไขกรมธรรม์ประกันภัย^๔

^๑ Longdo Dictionary, จาก <https://dict.longdo.com/search/cooling-off%20period>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

^๒ Oxford Dictionary, จาก <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cooling-off-period?q=cooling+off>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

^๓ Black Law Dictionary, จาก <https://thelawdictionary.org/cooling-off-period/>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

^๔ เพจเฟซบุ๊กของสำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, “Cooling off period”, จาก <https://shorturl.asia/KTRrj> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

สำหรับกฎหมายไทยนั้น ความหมายของ Cooling-off period สะท้อนอยู่ในเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ.๒๕๔๕ โดยกฎหมายได้นำ “Cooling-off period” ซึ่งเรียกว่าระยะเวลาการไต่ตรองก่อนการตกลงซื้อสินค้าซึ่งให้โอกาสแก่ผู้บริโภคนั้นใช้สิทธิเลิกสัญญาภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ เพราะการขายสินค้าแบบลักษณะขายตรงและตลาดแบบตรง ผู้บริโภคมักถูกเชิญชวนให้ตกลงซื้อสินค้าและได้รับผลประโยชน์ต่างๆภายใต้การเร่งให้เกิดการตัดสินใจโดยผู้ขาย^๕ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้บริโภค

หากพิจารณาตามนัยความหมายของกฎหมายว่าด้วยลักษณะครอบครัวที่ใช้กับกรณีการหย่าร้างของคู่สมรส คำว่า “Cooling-off period” จึงหมายถึงระยะเวลาไต่ตรองก่อนการตัดสินใจหย่าร้าง เพื่อให้คู่สมรสได้มีเวลาทบทวนและไต่ตรองการตัดสินใจหย่าร้างอีกครั้งก่อนดำเนินการกระบวนการหย่าร้างตามกฎหมายจนครบทุกขั้นตอน ซึ่งต่างประเทศได้นำช่วงเวลาไต่ตรองดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่ช่วยสร้างพฤติกรรมของคู่สมรสต่อการไต่ตรองก่อนการตัดสินใจ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหการหย่าร้างของพลเมืองภายในประเทศ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบทบัญญัติของประเทศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประเทศฝรั่งเศส

กฎหมายการหย่าร้างของประเทศฝรั่งเศสบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) โดยกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลมาจากหลักการ “divorce communi consensu” ซึ่งกำหนดให้สามีและภริยาสามารถตกลงหย่าขาดกันได้โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย^๖

ในปี ค.ศ. ๒๐๑๖ ประเทศฝรั่งเศสได้แก้ไขกฎหมายการหย่าโดยความยินยอม โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๑๗ เป็นต้นมา คู่สมรสสามารถดำเนินการลงนามได้เองโดยไม่ต้องให้ศาลรับรองการหย่า โดยกฎหมายกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายต้องมีทนายความของตน และต้องกระทำในทางที่ทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตนาให้ความยินยอมอย่างชัดเจนและปราศจากการกดดัน^๗

^๕ วิชา พรเจตต์, “การใช้สิทธิเลิกสัญญาในธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรง”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๖๐, หน้า ๑๘.

^๖ สุชา โฉมศรี, “การหย่าโดยความยินยอม กรณีศึกษากฎหมายต่างประเทศ”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๖๓, หน้า ๒.

^๗ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๖, หน้า ๔๗-๔๘.

การหย่าโดยความยินยอมนั้นบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๙ กำหนดว่าคู่สมรสสามารถหย่าได้โดยความยินยอมด้วยความสมัครใจร่วมกันของทั้งสองฝ่ายจากการลงนามรับรองในเอกสารโดยทนายความของทั้งสองฝ่ายและมีบันทึกในทะเบียนโดยโน้ตเรผู้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน^๔ โดยการให้ระยะเวลาไต่ตรองก่อนการหย่าร้างหรือ Cooling off period นั้นกำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๙-๑ และมาตรา ๒๒๙-๔ ดังนี้

มาตรา ๒๒๙-๑ วรรคหนึ่ง กำหนดให้คู่สมรสที่ตกลงหย่าร้างกันนั้น ต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความของแต่ละฝ่ายซึ่งต้องจัดทำเอกสารข้อตกลงในรูปแบบที่ต้องให้ทนายความลงนามรับรองเอกสารข้อตกลงดังกล่าวซึ่งต้องจัดทำภายใต้เงื่อนไขตามมาตรา ๑๓๗๔

วรรคสอง กำหนดให้เอกสารข้อตกลงต้องยื่นต่อทนายความผู้ต้องรับรองเอกสาร ซึ่งจะต้องตรวจว่าได้ปฏิบัติตามข้อ ๑-๖ ตามมาตรา ๒๒๙-๓ หรือไม่และต้องทำให้แน่ใจว่าเอกสารดังกล่าวไม่ได้มีการลงนามก่อนสิ้นระยะเวลาไต่ตรองก่อนการหย่าร้างตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๙-๔

วรรคสาม การยื่นข้อตกลงต่อทนายความนี้จะมีผลทางกฎหมาย โดยต้องกำหนดวันที่แน่นอนและสามารถบังคับใช้ได้

มาตรา ๒๒๙-๔ กำหนดให้ทนายความจะต้องส่งร่างเอกสารข้อตกลงให้แก่คู่สมรสที่ได้ให้ความช่วยเหลือโดยส่งไปรษณีย์แบบลงทะเบียนพร้อมใบตอบรับ เอกสารดังกล่าวห้ามลงนามก่อนที่สิ้นระยะเวลา ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับร่างข้อตกลงนั้น มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ^๕

^๔ The French Civil Code stated that ...

Article 229 The spouses can mutually consent to their divorce by deed under private signature countersigned by lawyers, deposited in the ranks of a notary's minutes. Divorce can be pronounced in case of:

- by mutual consent, in the case provided for in 1 ° of article 229-2;
- or acceptance of the principle of marriage breakdown;
- or permanent alteration of the marital bond;
- either fault.

^๕ The French Civil Code stated that ...

Article 229-1 When the spouses agree on the breakdown of the marriage and its effects, they note, each assisted by a lawyer, their agreement in an agreement in the form of an act under private signature countersigned by their lawyers and established under the conditions provided for in article 1374 .

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าว สรุปได้ว่า กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้ให้สิทธิแก่คู่สมรสสามารถใช้สิทธิยกเลิกข้อตกลงการหย่าโดยอิสระภายใน ๑๕ วันนับจากที่ได้รับร่างข้อตกลงการหย่า อันเป็นระยะเวลาที่คู่สมรสสามารถใช้เพื่อการพิจารณาไตร่ตรองก่อนการตัดสินใจหย่าร้างได้ตามกฎหมาย

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการใช้ Cooling-off period ในกฎหมายสำหรับการหย่าร้างเช่นกัน เพื่อให้คู่สมรสมีโอกาสได้ทบทวนและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจหย่าร้างตามกฎหมายซึ่งเป็นช่วงเวลา คู่สมรสต้องรอคอยก่อนที่จะกระบวนกรดำเนินการหย่าร้างจะสิ้นสุดลง ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายของแต่ละรัฐ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รัฐ	ระยะเวลาการไตร่ตรองก่อนการหย่าร้าง Cooling-off period
Colorado	๙๐ วัน
Delaware	๑๘๐ วัน
Pennsylvania	๙๐ วัน
South Carolina	๙๐ วัน
Wisconsin	๑๒๐ วัน
Nevada	๓๖๕ วัน
Louisiana	๑๘๐ วัน
Indiana	๖๐ วัน
Massachusetts	๙๐ วัน
Michigan	๖๐ วัน
Utah	๙๐ วัน

ตารางนี้ดัดแปลงจาก <https://partasfriends.com/the-divorce-waiting-period-in-every-state/?srsltid=AfmBOoqN8jZ05KIV7LsBHUJishMCfGOeJtoFNlznNF6vM9pcWXYC1ta>

This agreement is filed in the minutes of a notary, who checks compliance with the formal requirements provided for in 1 ° to 6 ° of article 229-3. He also ensures that the draft agreement has not been signed before the expiry of the reflection period provided for in article 229-4.

This deposit gives effect to the agreement by giving it a certain date and enforceable force.

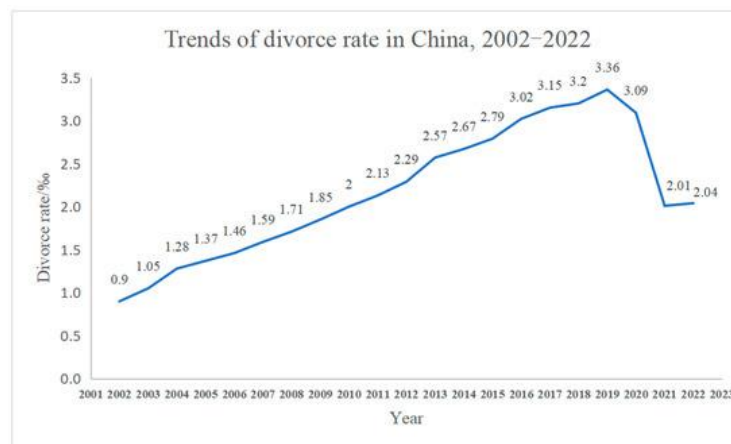
Article 229-4 The lawyer shall send the spouse he or she is assisting, by registered letter with acknowledgement of receipt, a draft agreement, which may not be signed, on pain of nullity, before the expiry of a period of reflection lasting fifteen days from receipt.

The agreement shall be enforceable on the day it acquires date certain.

อย่างไรก็ดี บางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นก็ไม่มีช่วงระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งได้แก่ รัฐ Alaska รัฐ Illinois รัฐ Maine รัฐ Minnesota รัฐ New Jersey รัฐ Hawaii รัฐ New York รัฐ North Dakota รัฐ Ohio รัฐ Oregon รัฐ Virginia รัฐ West Virginia และรัฐ Wyoming

ประเทศจีน

ในอดีตที่ผ่านมา อัตราการหย่าร้างของพลเมืองในประเทศจีนนั้นเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยอิทธิพลการหย่าร้างมาจากปัจจัยที่เกิดขึ้นในสังคมต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของเมือง การจ้างงาน การศึกษา ความเหลื่อมล้ำในระดับภูมิภาค หรือการเคลื่อนย้ายของประชากร เป็นต้น^{๑๐} จึงทำให้การหย่าร้างภายในประเทศจีนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๐๑ เป็นต้นมา ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงอัตราการหย่าร้างของพลเมืองจีน

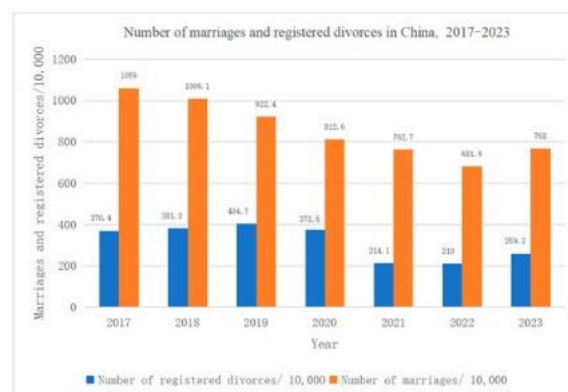
ที่มา : <https://www.mdpi.com/2076-0760/13/11/612>

^{๑๐} Wenge Zheng, “The Impact of Divorce Cooling-Off Period on Registered Divorces: Evidence from China”, จาก <https://www.mdpi.com/2076-0760/13/11/612>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

รัฐบาลของประเทศจีนจึงได้นำมาตรการการใช้ Cooling-off period ระยะเวลาการไต่ตรอง ก่อนการหย่าร้างมาบังคับใช้ โดยสะท้อนอยู่ในบทบัญญัติมาตรา ๑๐๗๗ แห่งประมวลแพ่ง (Civil Code of the People's Republic of China: CCPRC) ซึ่งมีการบังคับใช้ในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๑ เป็นต้นไป^{๑๑}

โดยมาตรา ๑๐๗๗ กำหนดให้คู่สมรสมีระยะเวลา ๓๐ วันนับแต่วันที่สำนักงานทะเบียนได้รับ คำขอการหย่า หากไม่ประสงค์จะหย่าร้างกันอีกต่อไป สามารถเพิกถอนการยื่นคำขอการหย่าได้ อย่างไรก็ตาม หากพ้นกำหนดระยะเวลา ๓๐ วันดังกล่าว หากคู่สมรสไม่มารับใบหย่าที่สำนักทะเบียน มีผลทำให้การยื่นขอการ หย่านั้นถูกเพิกถอนโดยผลของกฎหมาย^{๑๒}

ภายหลังจากที่มาตรการดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. ๒๐๒๑ พบว่า อัตราการหย่าร้างของ คู่สมรสของพลเมืองชาวจีนนั้นลดลงอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ จำนวนการจดทะเบียนหย่าร้างของแต่ละไตรมาส ลดลงเฉลี่ยถึงร้อยละ ๓๓-๔๒ เมื่อเทียบกับข้อมูลของ ๓ ปีก่อน^{๑๓} ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ตารางแสดงการเปรียบเทียบการจดทะเบียนสมรสและการหย่าของพลเมืองชาวจีนในปี ค.ศ. ๒๐๑๗-๒๐๒๓

ที่มาของแผนภาพ : <https://www.mdpi.com/2076-0760/13/11/612>

^{๑๑} อ่างแล้ว, เชิงอรรถที่ ๙

^{๑๒} Civil Code of the People's Republic of China stated that ...

Article 1077 Where either party is unwilling to divorce, he may withdraw the divorce registration application within thirty days after such an application is received by the marriage registration authority.

Within thirty days after expiration of the period provided in the preceding paragraph, both parties shall personally visit the marriage registration authority to apply for issuance of a divorce certificate, and failing to do so will cause the divorce registration application to be deemed as withdrawn.

^{๑๓} อ่างแล้ว, เชิงอรรถที่ ๙

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ประเทศจีนประสบความสำเร็จในการนำมามาตรการ Cooling-off period ระยะเวลาการไตร่ตรองก่อนการหย่าร้างมาบังคับใช้ มีผลทำให้พลเมืองภายในประเทศเกิดการทบทวนเพื่อตัดสินใจที่จะหย่าร้างกันน้อยลง ส่งผลทำให้ภาครัฐสามารถรักษาสถาบันครอบครัวอันเป็นรากฐานและพื้นฐานเริ่มต้นของชีวิตพลเมืองภายในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนภายในสังคมได้ในระยะยาว อันส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของประชากรภายในประเทศจีน

บทสรุป

แม้การหย่าจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจหรือความยินยอมของคู่สมรส แต่กฎหมายนั้นสามารถเข้ามามีบทบาทที่สำคัญและเป็นเครื่องมือที่ช่วยชะลอระยะเวลาการตัดสินใจให้ยาวนานขึ้น จึงนับว่าเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ภาครัฐสามารถใช้สานสัมพันธ์สายใยรักแห่งครอบครัวให้กลับมาคงเดิมและคืนความรักความสุขให้แก่พลเมืองได้ เพื่อให้คู่สมรสได้มีโอกาสทบทวนและไตร่ตรองอีกครั้งก่อนที่จะหย่าร้างกันได้ตามกฎหมาย อันมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานของสังคมที่สำคัญและสร้างคุณภาพชีวิตของพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของพลเมืองได้อย่างยั่งยืน
